

Alueellistuminen valtiomuutoksen tutkimuskohteena

■ Sami Moisio ja Antti Vasanen

Paine Suomen aluerakenteen uudistamiseksi on kasvanut sitä mukaa kuin kansainvälisen taloudellisen kilpailukykyisyyden tuottamisesta ja vaalimisesta on muodostunut yhteiskuntapolitiikkamme ydinsisältö. Suomen valtion alueperustan muokkaaminen on nähdäksemme vedenjakajalla, josta virkamiesvalmistelun ja poliittisten päätöksenteon kautta lähdetään kahdelle vaihtoehdoiselle uralle: kohden niin kutsutun hajautetun kilpailuvaltion vahvistamista tai metropolivaltiota. Avaamme artikkelissamme lyhyesti Suomen valtion alueellistumisen historiallista kehitystä. Lisäksi kuvaamme hajautetun kilpailuvaltion ja metropolivaltion taustalla vaikuttavia alueideologioita sekä esitämme joitakin valtiomuutoksen alueellisen tutkimuksen haasteita.

Suomessa on viimeksi kuluneiden vuosien aikana noussut esiin valtiomuutoksen tutkimussuuntaus. Tämä monitieteinen suuntaus yhdistää kiintoisalla tavalla sosiologista, valtio-opillista, poliittis-historiallista ja maantieteellistä tutkimusta. Suomessa sosiologista valtiomuutoksen tutkimusta on jo jonkin aikaa tehty menestyksekkäästi ja muiden edellä mainittujen tieteenalojen panos on tässä työssä kasvamassa.

Moderni aluevaltio on kehittynyt nykyisenlaiseksi toimijaksi muutamassa sadassa vuodessa. Valtiomuutoksen tutkimuksessa lähdetäänkin usein liikkeelle ajatuksesta, jonka mukaan valtio on keskeinen osa nimenomaisesti kapitalistisen yhteiskuntamallin kehitystä eli valtiotoimijat ovat sekä kapitalistisen järjestelmän liikkeellä pitävä voima että muutoksen kohde. Valtiolle ei kuitenkaan ole mitään lopullista muotoa, vaan sitä leimaa jatkuva prosessinomaisuus. Toisin sanoen valtiolle annetut tehtävät samoin kuin valtion nimissä tehty yhteiskuntapolitiikka

muuttuvat historiallisesti. Valtio on siis kulttuuris-poliittis-sosiaalinen ilmiö, joka historiallisessa katsannossa on jatkuvasti muuttunut erilaisten taloudellis-poliittisten kriisien ja niihin vastaamisen myötä.

Valtiomuutoksen tutkimuksen lisääntynyt vetovoima liittyy tietenkin niin kutsuttuun globalisaation kauteen. On näet tullut selväksi, että eurooppalaiset valtiot ovat voimakkaasti muuttuneet kolmenkymmenen viime vuoden aikana ja että tämä muutos on syvällisesti koskettanut paitsi sosiaalisia suhteita myös valtion alueellista jäsentymistä. Voidaan puhua kokonaisesta valtiokulttuurin muutoksesta siten, että hyvinvointivaltio politiikan sisältö ja tavat argumentoida hyvinvointia ovat muuttuneet 1970-luvun taloudellis-poliittisesta kriisikehityksestä alkaen (Clarke 2004).

Hyvinvointiin viittaava argumentointi on Suomessa toki yhä aivan keskeinen osa poliittisen hallinnan kieltä. Nykyisessä yleisessä yhteiskuntapolitiikassa hyvinvoinnin tuottaminen kuitenkin määritetty järjelliseksi toiminnaksi ainoastaan suhteessa taloudelliseen kilpailukykyyn ja tehokkuuteen. Suomessa kahdenkymmenen viime vuoden aikana tapahtunut valtiomuutos onkin usein käsitteellistetty siirtymiseksi hyvinvointivaltiosta kilpailuvaltioon (Heiskala 2006, Moisio & Lepänen 2007, Moisio 2008). On myös alettu keskustella valtioiden uusliberalisoitumisesta, millä viitataan yleisesti angloamerikkalaisen markkinapaikkalogiikan (ks. Agnew 2005) sekä tähän liittyen tiettyjen käytäntöjen, kuten tuottavuuden ja tehokkuuden, mittaamisen vahvistumiseen valtiollisissa käytännöissä (ks. Patomäki 2007). Tämä on Suomessa tarkoittanut lähinnä määrällisyyden ja kansainvälisyyden lisääntyvää ihannointia valtionhallinnossa. Kaiken kaikkiaan ymmärrämme

tässä artikkelissa viimeaikaisen valtiomuutoksen lähinnä poliittisen prosessin kaventumisena, mielekkäiksi koettujen poliittisten vaihtoehtojen vähentymisenä, taloudellis-teknologisen tehokkuusajattelun lisääntymisenä sekä virkamies- ja asiantuntijavallan kasvuna poliittisessa päätöksenteossa. Näiden kehityskulkujen kautta muodostuvalla hallintovaltion logiikalla on tietenkin jatkossa suuri vaikutus myös Suomen aluerakenteeseen, ainakin jos asiaa tarkastellaan pitkällä aikajänteellä.

Suomen valtiomuutoksen alueellinen tutkimus

Valtiomuutoksen tutkimuksen haaste liittyy siihen, että muutos tapahtuu eri valtioissa eri tahdilla. Lisäksi muutos saa kansallisesti erityisiä muotoja siitä yksinkertaisesta syystä, että jokaiselle valtiolle tyypilliset valtiollis-kansalliset piirteet ja tavat järkeillä valtiollista ja kansallista kysymystä ovat tuon muutoksen lähtökohta. Näin Suomesakin vähittäin omaksutut valtiomuutoksen taustalla vaikuttavat opit saavat erityiset suomalaiset muotonsa kansalliseen kontekstiin sopeutessaan. On siis pantava merkille, että vaikka hyvinvointivaltioita on tapana puhua yhtenä ryhmänä, nuo valtiot ovat periaatteellisesta samankaltaisuudesta huolimatta historiallisesti ja kansallisesti vaihtelevia konstruktioita. Katsomme, että Suomi on tärkeä valtiomuutoksen tutkimuskohde ainakin kolmesta syystä.

Ensinnäkin Länsi-Euroopassa monin paikoin jo 1970-luvun lopulla käynnistynyt voimakas valtiomuutos alkoi näkyä Suomessa toden teolla vasta 1990-luvun laman jälkeen. Toisin sanoen muutos tapahtui meillä Länsi-Eurooppaan verrattuna viiveellä: se löi läpi lähinnä 1990-luvun alun taloudellisen kriisikauden avaamassa poliittisessa pelitilassa. Tätä muutosta avitti se, että johtava poliittinen eliitti teki laman pohjimmaisista syistä tulkinnan, jonka mukaan lama oli nimenomaan keskitetyn, suhteellisen suljetun ja vanhentuneeksi katsotun valtion syytä: lamasta selviämiseksi tuli valtiota ratkaisevasti muuttaa. Näin poliittinen eliitti päätteli, että Suomi siirtyi

laman myötä uuteen maailmaan, joka oli kovasta valtioiden välisestä kilpailusta huolimatta aikaisempaa, suljettujen ja voimakkaan poliittisen sääntelyn luonnehtimien valtioiden, maailmaa terveempi (vrt. Kantola 2003).

Toiseksi Suomi on kiinnostava tutkimuskohde, koska maamme on tavattu liittää niin kutsuttuun pohjoismaiseen hyvinvointivaltiomalliin, jossa sosiaalinen ja alueellinen tasaaminen muodostui 1960-luvulta aina 1980-luvulle asti keskeiseksi yhteiskunnalliseksi arvoksi eli yhteiskuntapolitiikan lähtökohdaksi ja tavoitteeksi. Vuosikymmenten saatossa muodostunut hyvinvointivaltiomalli on iskostunut niin syväälle politiikan kansalliseen arvoperustaan, että se on yhä aivan keskeinen poliittisen hallinnan apuväline ja poliittisen argumentaation viittauskohde siitä huolimatta, että hyvinvoinnin sisällöllinen perusta on saanut uusia muotoja ja on siksi jatkuvan poliittisen kamppailun kohde.

Kolmanneksi Suomen valtiomuutos on kiinnostava, koska vuosikymmeniä jatkuneen rakennustyön tuloksena meille kehittynyt vahva yhtenäisvaltiokulttuuri yhä selvästi ikään kuin jarruttaa valtion radikaaleimpia muutospyrkimyksiä. Uusliberalismilla samaan tapaan kuin kaikilla muillakin ideologioilla on Suomessa vastustajansa. Nähdäksemme valtiomuutoksen jarruvoima liittyy kuitenkin erityisesti Suomessa vuosikymmenten kuluessa kehittyneeseen maltilliseen poliittiseen traditioon, jossa kaikenlaisista ideologista radikaalisuutta on voimakkaasti vieroksuttu. Muutosradikalismi ei Suomessa nykyäänkään nauti sanottavaa kannatusta, eikä siihen viittaavaa argumentaatiota juuri esiinny poliitikkojemme puheenvuoroissa. Radikaaleimpien esitysten muotoilu jää tällöin pääosin akateemisten konsulttien sekä virkamieskunnan harteille. Näyttääkin siltä, että suomalaisen poliittiseen kulttuuriin iskostunut maltillinen poliittinen traditio esiintyy meillä siten, että valtiomuutos etenee Suomessa suhteellisen hitaasti eräänlaisena pienten mutta kuitenkin samaan suuntaan vaikuttavien reformien sarjana.

On selvää, että valtiomuutoksella on aina väistämättä vaikutuksia maantieteellisiin teritorioihin. Alueellisessa valtiomuutoksen tut-

kimuksessa tarkastellaan ja avataan erityisesti niitä keskeisiä sosiaalisia ja poliittisia prosesseja sekä erityisiä alueideologioita, joiden kautta valtio saa kulloinkin sisäisen aluerakenteensa. Näin tutkitaan valtion alueellisten jähmettymien eli taloudellis-poliittisten muodostelmien kehittymistä ja muuntautumista eri historiallisissa tilanteissa. Tällaisia jähmettymiä voi lähestyä sektoreittain esimerkiksi tarkastelemalla suomalaisen koulutuspolitiikan merkitystä eri aikoina valtion alueellisessa rakentumisessa. Tai sitten tarkastelu voidaan kohdistaa yhteen seutuun ja sen poliittis-taloudelliseen muuntautumiseen sekä kiinnittymiseen kansalliseen ja kansainväliseen työnjakoon.

Historiallinen lähestymistapa on valtiomuutoksen alueellisessa tutkimuksessa hedelmällinen. Sen avulla voidaan luoda kontrastia erilaisten historiallisten valtiomuodostelmien välille. Tämä kontrastin luominen auttaa myös ymmärtämään niitä ajankohtaisia poliittisia prosesseja, joissa valtion alueellisuutta rakennetaan uudelleen.

Olipa tarkastelun kohteena vuosikymmenten takainen jakso tai nykyhetken muutoskehitys, on keskeistä tavoittaa ne yhteisöllisen järjelyn tavat, alueideologiat, eli suhteellisen vahvat poliittisen yksimielisyyden ajatuskulut, joiden kautta valtion alueellisuutta tietynä aikana hahmotetaan. Tämä siitä syystä, että valtiomuutos on väistämättä kiinni oman aikansa hengenilmastossa eli historiallisessa miljöössä. Näin esimerkiksi 1920-luvun reuna-aluepolitiikka samoin kuin esimerkiksi nykyiset osaamiskeskukset, kaupunkiseudut ja kehityskäytävät tulevat valtion alueellisuuteen liittyvinä ilmiönä ymmärrettäviksi vasta suhteessa yhteiskuntapolitiikkamme muuttuvaan ydinsisältöön ja sen poliittis-taloudellisiin sidoksiin.

Valtiomuutoksen alueellisessa tutkimuksessa pyritään käsitteellistämisen avulla luomaan yleistyksiä, jotta valtion alueellista muutosta voitaisiin ymmärtää ja kuvata sen koko laajuudessa. Siksi alueellisen valtiomuutoksen tutkimuksen tulisi syntyä sellaisiin perusulottuvuuksiin, jotka toimivat valtiokoneiston ja valtioalueen välisen vuorovaikutuksen ilmentäjinä eri historiallisissa tilanteissa.

Näistä ulottuvuuksista voidaan ensinnäkin mainita ydin-periferia-asetelma. Esimerkiksi Stein Rokkan (1970) painottaa tämän ulottuvuuden merkitystä valtion ja kansakunnan kehitysprosessissa. Valtioalueen integroituminen yhdeksi kokonaisuudeksi on välttämätöntä paitsi tehokkaan vallankäytön myös yhteiskuntaolojen vakauden kannalta. Alueellinen integroiminen on siis valtiokeskeisen ajattelun ydintä. On nähtävissä, että Suomessakin ytimen ja periferian poliittinen määrittely sekä niiden alueiden välinen vuorovaikutus ovat olleet oleellinen osa valtion historiallista kehitystä ja suomalaista yhteiskuntapolitiikkaa. Siksi on tärkeää syventyä siihen, miten erityisiä arvokkaita alueita ja muita alueita arvotetaan poliittisessa toiminnassa suhteessa kansantalouteen, kansalliseen kulttuuriin ynnä kansalliseen politiikkaan. Näiden erilaisten alueiden luokitteluista yksi keskeisimmistä on historiallisessa katsannossa ollut jako maaseudun ja kaupungin välillä.

Toinen valtiomuutoksen alueellisen tutkimuksen perusulottuvuus koskee sosiaalisten suhteiden määrittymistä ja jäsentymistä valtioalueella eli lähinnä sosiaalisen eheyttämisen ja eriytymisen alueellisia prosesseja. Tällöin syvennytään yhteiskunnallisten voimavarojen jakamisperiaatteisiin eli erilaisiin tapoihin organisoida valtion sisäisiä sosiaalisia suhteita alueellisesti. On myös kiinnitettävä huomiota niihin poliittisiin käytäntöihin, joiden avulla valtiokansalaisten, valtion ja valtioalueen suhdetta on eri aikoina muokattu.

Nämä edellä mainitut ulottuvuudet ovat voimakkaasti sidoksissa toisiinsa, eikä niiden erottaminen ole perusteltua kuin ainoastaan analyttisessä mielessä. Toisaalta lisäulottuvuuksia, mainittakoon tässä poliittisen osallistumisen alueellinen muotoutuminen, olisi helppo listata lisää. Kuitenkin jo näiden kahden edellä mainitun dimension perusteella voidaan varovasti hahmotella valtion alueellisuustyyppejä, jotka sisältävät erityisen aluerakenteen ja joita ohjaa tietynlainen alueideologia. Nämä tyytit ovat vain eräänlaisia ideaalimalleja, joita ei empiirisestä todellisuudesta sellaisenaan tietenkään löydy mutta joiden avulla on yhtä kaikki mahdollista tavoittaa joitakin valtiomuutoksen

laajoja kehityskulkuja ja tulevaisuuden vaihtoehtoja. Tällaisista malleista (ks. s. 24) esittelemme seuraavassa areaalisen valtion, hajautetun hyvinvointivaltion, hajautetun kilpailuvaltion ja metropolivaltion sekä kuvaamme näihin eri valtiotyyppeihin liittyviä poliittisia käytäntöjä.

Areaalinen valtio

Suomen valtion vaihetta itsenäistymisestä aina 1950-luvulle voi nähdäksemme luonnehtia termillä areaalinen. Sillä viittaamme erityiseen valtiovallan ja valtioalueen väliseen vuorovaihtokukseen, elinkeinorakenteeseen sekä valtion alueellisuuteen. Areaalisessa valtiovaiheessa valtiolla on suppea poliittis-kulttuurinen ydinalue ja toisaalta suhteellisen vähäisten kehityserojen luonnehtima laaja valtioperiferia. Areaalinen valtio viittaa myös erityiseen pyrkimykseen rakentaa sosiaalisia suhteita valtiovallan ja kansalaisten välille. Lisäksi se viittaa niihin kulttuurisiin käytäntöihin, jotka hyvin ilmentävät valtioalueen ja valtiovallan välistä suhdetta.

Areaalinen valtiovaihe tarkoitti maa- ja metsätalouden luonnehtimaa valtioyhteiskuntaa, jossa kysymys maasta ja siihen sidotuista luonnonresursseista, maasta saatavasta taloudellisesta hyödyistä, maan omistamisesta ja maahan sidottujen resurssien jakamisesta oli yhteiskuntapolitiikan kiistaton ydinolottuvuus. Valtion alue oli toisin sanoen tärkeä tuotannontekijä, poliittinen voimavara ja keskeinen väline sosiaalipolitiikan toteuttamisessa.

1920-luvulle sängen tyypillisessä orgaanisessa valtioajattelussa valtio ymmärrettiin ikään kuin maasta kasvaneena yksilönä. Itsenäisen Suomen alkuvaiheilta löydetään sellaisia poliittis-alueellisia toimenpiteitä, joiden avulla valtiovalta pyrki tiivistämään suhdettaan tähän valtiokehoon. Näistä voi tässä mainita reuna-aluepolitiikan käynnistymisen 1920-luvulla. Siinä tarkoituksena oli paitsi valtakunnan perifeeristen alueiden maatalouden tehostaminen myös niillä asuneiden ihmisten kiinnittäminen uuteen valtiooon ja sen valtarakenteeseen. Toisaalta valtiovallan ja valtioalueen suhteen tiivistymisestä voidaan esi-

merkiksi ottaa Suomen aluehallintojärjestelmä, joka jo 1920-luvulla koostui paitsi Helsinkiin sijoittuneista keskusvirastoista myös lähes kautta maan levittäytyneistä paikallisviranomaisista, kuten maaherroista, kruununvoudeista, nimismiehistä ja keskusvirastojen paikallisista erikoisviranomaisista (ks. Ståhlberg 1929).

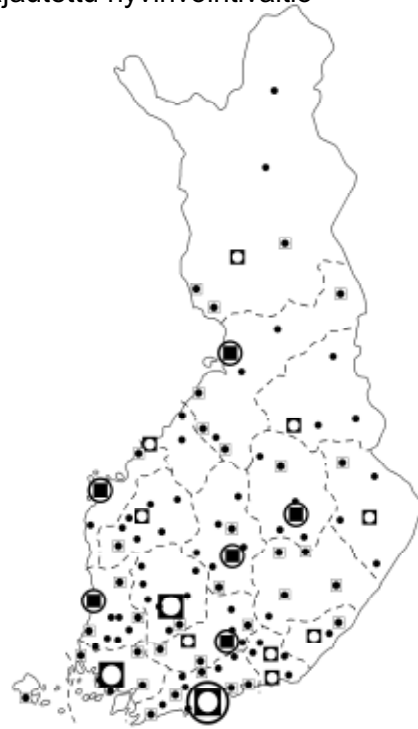
Edellä mainituista poliittis-alueellisista ja hallinnollisista toimenpiteistä huolimatta valtiovallan aluesuhdetta ei ennen niin kutsutun hajautetun hyvinvointivaltion aikaa voi pitää tiiviinä: valtiovallan näkyvyys alueilla oli suhteellisen vähäinen ja sosiaaliset suhteet rakentuivat agrarisessa yhteiskunnassa yhä pitkälti paikallisesti. Toisin sanoen valtiovetoinen sosiaalisten tai kulttuuristen suhteiden ylipaikallinen verkosto oli sängen ohut. Koska valtiovallan alueellinen hyvinvointitehtävä oli jäsentymätön, sosiaalisten suhteiden ja sosiaalisten turvaverkkojen paikallisuus korostui selvästi valtiotason kustannuksella.

Valtioalueen sosiaalis-poliittinen merkitys yhteiskunnallisen vakauden tuottamisessa tulee kuitenkin selvästi esille eräissä areaalisen valtiovaiheen poliittisissa käytännöissä. Kun tarkastellaan valtiovallan, valtioalueen ja valtiokansalaisten suhteen muotoutumista Suomen itsenäistymisestä aina 1950-luvulle asti, ei valtion asuttamispolitiikkaa voi sivuuttaa. Areaalisessa valtiossa asuttamispolitiikka tarkoitti yksinkertaisesti lainsäädäntöä, jonka perusteella pääosin valtion omistamaa maata jaettiin sille väestönosalle, jolla ei ollut maaomaisuutta. Ensin tehtiin maanvuokraajista itsenäisiä maanviljelijöitä, myöhemmin vuonna 1922 valtio luovutti omistamaansa maata asumis- ja viljelytarkoituksiin myös maattomille. Näiden uudistusten kautta sosiaalisesti irrallisen väestönosan liikehdintä vähentyi ja kiinnittyminen kotiseutuihin vahvistui. Samalla syntyi viljelys- ja pientilojen luonnehtima asutusrakenne. Suomalainen maanomistukseen perustunut asutuspolitiikka jatkui samankaltaisena toisen maailmansodan myllyryksessä: ensin luovutettiin maata siirtoväelle, myöhemmin maansaantiin tulivat oikeutetuiksi myös rintamamiehet ja eräät muut ryhmät. Ajatus maaomaisuuden merkityksestä yleisen

Areaalinen valtio

Hajautettu hyvinvointivaltio

Hajautettu kilpailuvaltio

Metropolivaltio

yhteiskunta- ja kansalaispolitiikan toteutuksessa näkyy myös siinä, että omaan maahan kiinni pääsemisen merkitystä ei rajoitettu ainoastaan maaseudulle, vaan myös kaupunkiin pyrittiin muodostamaan laajahkoja asuintontteja (Virtanen 2006). Asuttamistoiminta levisi 1950-luvun lopulla aina pohjoisimpaan osaan maata, jolloin areaalisesta valtiosta oltiin jo hyvää vauhtia siirtymässä uuteen vaiheeseen.

Areaalisessa valtiossa talouden kasvu liittyi maa- ja metsätalouden tuottavuuteen, mistä syystä valtion alueellinen erilaistuminenkin liittyi lähinnä maanviljelyn ja metsätalouden erilaisiin edellytyksiin maan eri osissa. Luonnonresurssien hallinnasta muodostui areaalisessa valtiossa tärkeä yhteiskuntapoliittinen kysymys. Tämä näkyi myös tieteellisessä toiminnassa. Jo varhemmin käynnistynyttä Suomen resurssiperustan kartoitusta jatkettiin aktiivisesti. On kiinnostavaa havaita, että valtiovalta pyrki heti itsenäistymisen jälkeen vahvistamaan otetta alueestaan hankkimalla myös omistussuusia osakeyhtiömuotoisesta metsäliiketoiminnasta. Vain vuosi itsenäistymisen jälkeen se esimerkiksi hankki itselleen enemmistön pääosin ulkomaisessa omistuksessa olleesta Enso-Gutzeitista. Pääperuste tässä hankinnassa oli valtiollisen kontrollin lisääminen Suomen alueella sijainneisiin metsävaroihin. Tätä voi pitää selvästi valtiolliseen suvereniteettiin liittyvänä tekona, jolla valtiovalta pyrki vähentämään ulkoista taloudellista riippuvuuttaan.

Areaalisessa valtiossa kulttuurinen, hallinnollinen ja taloudellinen toiminta kasaantui ydinalueelle. Suomessa se merkitsi Helsingin yliopiston kulttuuris-poliittista valtaa, valtion keskushallinnon virkamieskunnan keskittymistä Helsinkiin sekä valtiokulttuurin määrittämistä ytimeä käsin. Ydinalueen ulkopuoliset alueet näyttäytyivät tällöin hallinnon näkökulmasta lähinnä kansallis-kulttuurisena ilmiönä, kiehtovana takamaana. Tieteellisessä toiminnassa pyrkimys ottaa haltuun koko valtakunnan alue näkyi selvästi, esimerkkinä pyrkimys määrittellä Suomen maisemalliset ja muut alueelliset piirteet (ks. Granö 1932). Areaalisessa valtiovaiheessa ydinalueen ulkopuolisten alueiden kulttuurinen kiinnostavuus liittyikin erityises-

ti jonkinasteiseen kansalliseen haltuunottoon, kaikkien valtakunnan alueiden saamista osaksi jakamatonta valtiokokonaisuutta.

Hajautettu hyvinvointivaltio

Termillä hajautettu hyvinvointivaltio kuvaamme ajanjaksoa 1950-luvulta aina 1980-luvun lopulle asti. Tällä kaudella valtiovallan ja valtioalueen vuorovaikutus muuttui ratkaisevasti aikaisempaan verrattuna. On keskeistä, että tuona aikana valtioalueen merkitys tuotannontekijänä ja taloudellisen kasvun perustana ei suinkaan ratkaisevasti heikentynyt aikaisempaan verrattuna, mutta sen sijaan valtioalueen strateginen merkitys korostui sosiaalis-poliittisessa mielessä. Turvallisuuspolitiikkaa alettiin siis toteuttaa ikään kuin valtion aluerakenteen kautta. Toki on myös huomattava, että hajautetun hyvinvointivaltion rakennusjaksolla tapahtui suuri elinkeinorakenteen muutos. Kun vielä 1940-luvun alussa maa- ja metsätalouden parissa työskenteli noin 60 prosenttia ammatissa toimivasta väestöstä, putosi tämä osuus kymmeneen prosenttiin 1980-luvun puoliväliin tultaessa. Samalla teollisuuden ja erityisesti palvelujen merkitys elinkeinorakenteessa kasvoi ratkaisevasti.

Hajautetun hyvinvointivaltion rakennustyön taustalla voi nähdä toisen maailmansodan alueellisten menetysten luoman tilanteen, jossa ajatukset alueellisesta laajentumisesta lopullisesti jäivät ja jossa tarve jäljelle jääneen valtioalueen kaikinpuoliseen vahvistamisesta lisääntyi. Kasvanut kansainvälis-poliittinen jännitys ja ideologioiden välinen kamppailu lisäsivät selvästi maalaisliiton ja sosialidemokraattisen puolueen muodostaman poliittisen akselin tarvetta vahvistaa valtiovallan ja kansalaisten välistä suhdetta, eli lähinnä tarvetta lisätä valtion näkyvyyttä ja sosiaalista vastuuta koko valtakunnan alueella. Vaikka maalaisliiton ja sosialidemokraattien välillä olikin eripuraa koskien keskusten ja maaseudun kehittämistä, siitä vallitsi yksimielisyys, että koko valtakunnan alueen sosiaalinen eheytyminen oli välttämätöntä valtiollisen selviytymisen eli lähinnä itsenäisyyden säilyttämisen kannalta.

Hajautetun hyvinvointivaltion vähittäisen rakentumisen taustalla vaikutti myös tieteellis-teknologisen ajattelun muutos, mikä merkitsi tieteelliseen tutkimukseen perustuvan rationaalisen suunnittelun merkityksen lisääntymistä valtioalueen hallinnassa. Suomessa alettiin 1950-luvulta lähtien pyrkiä voimakkaaseen valtion modernisointiin, mikä merkitsi valtiojohtoisen teollisen kehityksen tukemista ja yleensäkin valtion poliittisen sääntelyn lisäämistä kautta koko valtioalueen. 1960-luvulla alkoi lyödä läpi ideologia, jonka mukaan alueellinen ja sosiaalinen tasoittaminen ei suinkaan ollut taloudellisesti kannattamatonta, vaan päinvastoin valtiojohtoinen toiminta kysynnän lisäämiseksi johtaisi talouden voimakkaaseen kasvuun.

Termi hajautettu hyvinvointivaltio kuvaa valtiovallan kaikinpuolista alueellista levittäytymistä eli valtion infrastruktuurisen vallan lisääntymistä alueellaan viimeistään 1960-luvulta lähtien. Tämän leviämisen muodoista yksi kiinnostavimmista koski korkeinta opetusta ja tutkimusta. Näkyvästä vastustuksesta huolimatta Suomeen rakentui laaja alueellinen yliopistoverkko, joka ulotettiin aina reuna-alueille asti. Yliopistoverkon rakentuminen muutti aikaisempaa sivistyksellistä ydin-periferia-asetelmaa. Toisaalta valtion aluesuhteen tiivistäminen merkitsi myös varuskuntien uudelleensijoittelua valtion reuna-alueille, valtio-omisteisen teollisuuden perustamista Pohjois- ja Itä-Suomeen ja esimerkiksi ilmavalvonnan ulottamista maan reuna-alueille. On tärkeää myös havaita perusinfrastruktuurien, kuten tieverkon ja teleyhteyksien, kehittäminen valtioalueella. Kaikki tämä merkitsi valtion kansalaisten kotiseutujen keskusjohtoista vahvistamista.

Hajautetun hyvinvointivaltion aikaa voi kaitella tapaa kutsua aktiivisen alueellisen kehittämispolitiikan jaksoksi. Alueellinen suunnittelujärjestelmä vahvistui ja kehittyi siten, että asemakaavoituksen lisäksi seutusuunnittelusta tuli tärkeä valtiollinen käytäntö. Tämän lisäksi 1950-luvulla syntyi kokonaan uusi suunnittelun muoto, valtakunnansuunnittelu, jonka tarkoituksena oli valtioalueen kaikinpuolinen hyödyntäminen ja vahvistaminen. 1960-luvun

puolivälissä kovan poliittisen kädenväännön tuloksena syntynyt aluepoliittinen lainsäädäntö ja sen perustaksi laaditut jaot maan sisäisistä kehittyneisyyseroista kuvaavat hyvin hajautetun hyvinvointivaltion perustaa. Valtion aluesuhteen tiivistymisen tärkeimpänä esimerkkinä voidaan pitää valtiojohtoisen ja koko maan kattavan aluepoliittisen järjestelmän syntyä. Siinä yleisellä hyvinvointipolitiikalla ja maaseutupolitiikalla oli yhä keskeinen merkitys, mutta valtakunnallisen kasvukeskusjärjestelmän kehittämispolitiikka nousi vähittäin myös esille. Alueellinen kehittäminen oli hajautetussa hyvinvointivaltiossa keskushallinnon suoraan ohjaamaa.

Eryyisesti 1970-luvulla, kun hyvinvoinnin tuottaminen muodostui valtion alueellisuuden keskeiseksi tavoitteeksi, palveluiden alueellistamisesta tuli keskeinen tapa tuottaa sosiaalis-alueellista eheyttä kautta valtakunnan. Hajautettu hyvinvointivaltio viittaa suoraan Suomen valtiolle tiettyinä aikoina syntyneeseen hierarkiseen aluerakenteeseen eli toisin sanoen suhteellisen tasaisesti kautta koko valtakunnan levinneeseen eritasoisten keskusten ja niiden vaikutusalueiden järjestelmään. Hajautettuun hyvinvointivaltiomalliin kuulunut ”hajakeskitäminen” merkitsi siis liiallisen väestön keskittymisen systemaattista estämistä ja näin erityisesti pienten ja keskisuurten keskusten näkyvää tukemista. Tätä alueellistavaa valtiollista käytäntöä voi kutsua eräänlaiseksi yhden kansakunnan politiikaksi (Moisio & Leppänen 2007).

Hajautettu kilpailuvaltio

Hajautetulla kilpailuvaltiolla kuvaamme Suomen valtion alueellisuuden kautta, joka käynnistyi varsinaisesti 1990-luvun alussa, kun Neuvostoliitto oli romahtanut ja valtiota alettiin valmistaa EU-jäsenyyteen. Samaan aikaan luovuttiin suljetusta ja keskusjohtoisesta sääntelykulttuurista. Kilpailulainsäädännön uudistamisen sekä markkinoiden avaamisen kautta siirryttiin kansainväliseen liberaaliin kilpailuvaltiokulttuuriin, jossa valtiollista ohjausta ja sääntelyä ei katsota suinkaan ainoastaan hyvällä. Sääntelyn sijasta

valtion tehtäväksi on muodostunut toimia taloudellisten edellytysten luojana. Se toimii pääosin alueiden kilpailukyvyyn ja aluehallinnon suoritusten arvioijana.

Hajautetun kilpailuvaltion kausi on jatkunut aina nykypäivään saakka. Siinä on keskeistä, että valtioalueen merkitys paitsi tuotannon tekijänä myös sosiaalis-poliittisena strategisena resursina on oleellisesti heikentynyt. Toisin sanoen valtioalueen merkitystä sosiaalisen koheesion ja yhteiskuntarauhan toteuttamisessa ei enää nähdä niin keskeisenä kuin hajautetun hyvinvointivaltion kaudella. Toisaalta kun Suomen tulevaisuutta alettiin 1990-luvun alun laman jälkeen voimakkaasti rakentaa tiedon ja osaamisen varaan, eli kun tiedosta ja osaamisesta alkoi muodostua keskeisiä tuotannon tekijöitä, valtioalueen merkitys samalla muuttui. Aikaisemman eheyden tuottamisen sijasta suomalaista aluerakennetta alettiin nyt muuttaa ikään kuin taloudellisesti kilpailukykyisemmäksi ja kansainvälisesti houkuttelevammaksi. Tämä johti melko nopeasti siihen, että kaupunkipoliittikka alkoi maaseutupoliittikan asemesta voimakkaasti korostua.

Maaseutumainen ympäristö menetti hajautetun kilpailuvaltion luomisessa yleistä yhteiskuntapolitiittista merkitystään. Kilpailukyky yhdistyi näin ollen voimakkaasti kaupunkimaiseen ympäristöön. Samaan aikaan siirryttiin aluepolitiikan hyvinvointikeskeisyydestä yhä selkeämmin taloudellisen kilpailukyvyyn painottamiseen. Näin ollen aluepolitiikka seurasi Suomessa yleisen yhteiskuntapolitiikan ydinulottuvuuden kehitystä: hyvinvoinnin tuottaminen alkoi Suomessa jo 1990-luvun puolivälissä muodostua alisteiseksi taloudellisen kilpailukyvyyn vahvistamiselle (myös Hautamäki 2001).

Vuonna 1995 toteutunut EU-jäsenyys vaikutti siihen, että valtiojohtoisesta alueellisesta kehittämisestä siirryttiin yhä enemmän alueiden omaehtoisuutta korostavaan ja pääosin angloamerikkalaiseen hallintokulttuuriin nojaavaan ohjelmaperusteiseen aluekehittämiseen. Hajautetussa kilpailuvaltiossa onkin keskeistä, että valtion alueiden omaehtoinen kilpailukyvyyn tavoittelu lisääntyy. Aluehallinnon tulee tällöin pyrkiä ikään kuin uudelleen sijoittamaan alueen-

sa osaksi kansallista ja kansainvälistä työnjakoa sekä arvoverkostoja. Suomessa tämä kehitys on vahvistanut maakuntaliittojen, työ- ja elinkeinokeskusten sekä seudullisten kehittämiskeskusten merkitystä aluekehityksen toimeenpanossa.

Hajautetun kilpailuvaltion kausi ei ole suinkaan merkinnyt sosiaalisen koheesion merkityksen täydellistä heikentymistä valtiollisissa käytännöissä, vaikka harvaan asuttu maaseutu onkin joutunut 1990-luvulta lähtien hankalaan asemaan. On huomattava, että hajautettu kilpailuvaltio on nimenomaisesti hajautetun valtion yksi muoto. Kun tarkastellaan Suomen aluerakenteen vähittäistä uudelleenmuotoutumista 1990-luvun alkupuolelta lähtien, havaitaan, että keskeiseksi strategiseksi aluerakenteen kulmakiveksi noussut kaupunkiverkkoideologia (ks. Antikainen & Vartiainen 2006) ei ole suinkaan tarkoittanut pyrkimystä supistaa valtakunnan toiminnallista aluetta ainoastaan muutamaan suurkaupunkiseutuun. Pyrkimyksenä on siis yhä ollut jonkinasteinen tasapaino sosiaalis-alueellisen koheesion ja taloudellisen kilpailukykytavoitteen välille. Hajautettua kilpailuvaltiota luonnehtiikin pyrkimys monikeskuisuuden vahvistamiseen. Toisaalta tähän monikeskuisuuden ideaan on yhdistetty ajatus verkostosta, joka nojaa paitsi keskuksiin myös niiden välisiin kehityskäytäviin. Viimeksi kuluneiden vuosien aikana EU:n alueideologiasta tuttuja kehityskäytäviä onkin pyritty muodostamaan Suomeen melkoinen määrä.

Hajautetun kilpailuvaltion keskeinen elementti, kaupunkiverkko, estää osaltaan sen, että valtion alueelle ei synny selvää ydin-periferia-asetelmaa. Tämä siitä huolimatta, että osalla reuna-alueista voidaan ehkä oikeutetusti kokea jääminen kehityksestä syrjään. Kuitenkin hajautetussa kilpailuvaltiossa jatketaan erityisen seutu- ja kehityskäytäväajattelun avulla oikeastaan jo hajautetun hyvinvointivaltion kaudella syntyneitä hajakesittämisen perinnettä. Hajautetussa kilpailuvaltiossa siis pyritään luomaan valtion eri osiin vahvoja seudullisia kokonaisuuksia, joilla katsotaan olevan mahdollisuuksia kilpailla kovenevilla kansainvälisillä osaamismarkkinoilla.

Hajautetussa kilpailuvaltiossa omaksutaan alueiden omaehtoinen kehittäminen eli alueiden vahvuuksien löytäminen ikään kuin alueiden sisäsyntyisistä ominaisuuksista. Se tarkoittaa periaatteessa eri seutujen välisten kehitysstrategioiden voimakasta monipuolistumista ja alueiden asettumista niin kansalliseen kuin kansainväliseenkin kilpailuasetelmaan. On kuitenkin kokonaan toinen kysymys, rajaako nykyinen yleinen teknologia- ja osaamiskokoukko lopulta alueellisen kehittämisen vision kaikkialla lopulta varsin kapeaksi. Voidaan kysyä, löytyykö meiltä muutaman reuna-alueen lisäksi yhtään aluetta, jossa ei nykyään vannottaisi osaamisen, teknologian kehittämisen ja kansainvälisyyden nimeen aivan siitä riippumatta, onko kaikilla alueilla todellisia edellytyksiä kehittyä kansainvälisen huippuosaamisen kehdoiksi.

Metropolivaltio

Termillä metropolivaltio luonnehdimme hajautetulle kilpailuvaltiolle vaihtoehtoista valtion alueellista muotoa. Metropolivaltiossa valtioalueen merkitys tuotannontekijänä, sosiaalisten suhteiden jäsentäjänä sekä kansallisen politiikan toteutuskeinona entisestään vähenisi. Tästä syystä metropolivaltioajattelussa valtion eri osia alettaisiin voimakkaasti arvottaa suhteessa niiden kansainväliseen potentiaaliin ja kansantaloudelliseen merkitykseen. Syntyisi siis uudenlainen ydin-periferia-asetelma, jossa ei ainoastaan valtion harvaan asutut alueet vaan myös keskisuuret keskuksat muodostuisivat ikään kuin tehottomaksi takamaaksi (Moisio 2007a). Laajasta valtioalueesta ja suhteellisen laajalle leviittäytyvästä kaupunkiverkosta muodostuisi metropolivaltioon kuuluvassa alueideologiassa näin paitsi kansantaloudellisen tehottomuuden myös keskusjohtoisen ja hajakeskittämiseen pyrkivän suunnitteluvaltion vertauskuva. Tämä kehitys tapahtuisi siitä syystä, että metropolivaltioideologia on suora vastaus valtion lisääntyviin kilpailu- ja kansainvälistymispaineisiin. Metropolivaltion tuottaminen olisi näin ajatellen oleellisesti sidottu sellaiseen yhteiskuntapolitiikkaan,

jossa Suomen valtion selviytyminen kiinnitetään absoluuttisen kansainvälisen huipun tavoitteluun eli ikään kuin globalisaation toiseen vaiheeseen. Metropolivaltio olisi näin ajatellen osaamisyhteiskunnan eräänlaisen ääriverheen alueellinen muoto. Todellisen metropolialueen ja siihen liittyvä metropolihallinnon kehittämisen kautta Suomi pyrittäisiin kiinnittämään kansainvälisesti merkittäviin taloudellisen kasvun verkostoihin.

Metropolivaltiossa kansainvälisen huipun tavoitteluun pyrittäisiin kaikenlaisen tehostamisen ja keskittämisen avulla. Tällaisen politiikan ajateltaisiin johtavan sellaisen valtion syntyyn, joka olisi kykenevä houkuttelemaan investointipääomia ja kansainvälisiä huippuosaajia. Onkin huomattava, että kansainväliseen valtioiden kilpailukykyä ja houkuttelevuutta käsittelevään kirjallisuuteen ja konsulttikieleen on iskostunut voimakas aluerakenteellinen ulottuvuus: kansainväliset huiput ja heidän kautta syntyvä luovuuden kulttuuri esitetään usein ainoastaan metropolimaisen ympäristön ominaisuutena. Tämä keskustelu on Suomessakin lyönyt läpi viimeksi kuluneiden vuosien aikana. Siinä keskustelussa Suomen selviytyminen rinnastetaan Helsingin metropolialueen kilpailukykyyn. Metropolivaltioideologian voima liittyy myös valtasuhteiden muutokseen valtion sisällä. Mitä enemmän valtiopolitiikkaa tehdään jatkossa ikään kuin markkinoiden sääntöihin mukautumalla ja mitä enemmän Suomessa poliittinen ohjaus keskittyy taloudellista tehokkuutta vaaliviin ministeriöihin, sitä suurempi mahdollisuus avautuu metropolivaltioideologian todelliselle läpilyönnille.

Metropolivaltiokehitys tarkoittaisi Suomessa yhä selkeämmin sitä, että valtion sisäisiä sosiaalisia eroja alettaisiin määritellä lähinnä ei-sosiaalisina taloudellisina ja maantieteellisinä kysymyksinä. Tällöin hyvinvointiargumentaatioon tulisi iskostumaan yhä enemmän muotoja, joissa taloudellisen tehokkuuden, fyysisen etäisyyden ja sijainnin perustalta muodostettaisiin käsitys kasvavien sosiaalisten erojen väistämättömyydestä kovenevan valtioiden välisen talouskilvan aikakaudella.

Metropolivaltioideologian vahvistuminen johtaisi lyhyellä aikajänteellä kasvaviin jännitteisiin aluepolitiikassa ja alueellisessa kehittämisessä. Siinä pyrittäisiin lopullisesti eroon valtioalueen eheyttämisen traditiosta. On täysin mahdollista, että metropolivaltioideologialla olisi tässä jännitteisessä tilanteessa kaksi suurta etua puolellaan. Ensinnäkin tuotantotaloudellista tehokkuutta korostava yhteiskuntapolitiittinen ajattelu läpäisee nykyään koko poliittisen kentän, ja metropolivaltioideologia nojaa pohjimmiltaan juuri tähän ajattelumalliin. Toiseksi ilmastonmuutokseen liittyvä huoli johtaa jatkossa mitä todennäköisimmin kasvavaan paineeseen tiivistää valtion alue-rakennetta.

Metropolivaltio eroaisi hajautetusta kilpailuvaltiosta oleellisesti siinä, että alueellinen tasoittaminen ja sosiaalisten suhteiden tiiviiden periaate saisivat antaa tilaa valtioalueen taloudelliselle järjestykselle. Yhteiskunnalliseen eheyttämiseen liittyvä kysymys muodostuisi metropolivaltiokehityksessä vielä hajautettua kilpailuvaltiotakin selkeämmin seudulliseksi ja yksityiseen sektoriin liittyväksi kysymykseksi.

Metropolikehityksessä maamme alueiden välillä käynnistyisi yhä koveneva kilpa. Eri puolilla maata sijaitsevien keskusten tulisi laatia strategioita, joiden avulla metropolikehityksestä voisi päästä hyötymään myös Helsingin ympärille rakentuvan suhteellisen laajan metropolialueen ulkopuolella. Erityisesti mielessämme on kehitys, jossa Helsingin metropolialueelta viuhkamaisesti kurottuvat ”suurkehityskäytävät” yhä enemmän muodostuisivat uusiksi toiminnallisiksi alueiksi. Tällaisten käytävien rakentaminen todelliseksi toiminnallisiksi kokonaisuuksiksi olisi tietenkin aikaa vievä hanke. Tällainen aluekehitys haastaisi monessa suhteessa suomalaisen käsityksen toiminnallisesta alueesta, joka on meillä pitkään yhdistetty keskukseen ja keskukseen ympärille leviävään vaikutusalueeseen.

Metropolivaltio siis tuottaisi Etelä-Suomeen aluerakenteen, joka koostuisi metropolialueesta ja metropolialueen ulkopuolelle haarautuvista suurkehityskäytävistä. Metropolialueella ja kehityskäytävissä asukasluku ja kansantuote kasvaisivat, huoltosuhte pisyisi tasapainoisena ja

verovarot riittäisivät runsaan palvelurakenteen ylläpitämiseen. Liikenneinfrastruktuurien kehittäminen metropolialueella johtaisi yhä yhtenäisemmän aluekokonaisuuden rakentumiseen.

Metropolivaltiokehitys johtaisi todennäköisesti myös siihen, että eräänlaisia suurkehityskäytäviä alkaisi syntyä sellaisista paikkakunnista, jotka sijaitsevat varsinaisen metropolialueen ulkopuolella, mutta kuitenkin metropolialueelta Tampereelle, Turkuun ja Lahteen kurottuvien liikenneinfrastruktuurien vaikutusalueilla. Nämä osittain EU:n aluekehitysvision mukaan ideoidut kehityskäytävät perustuisivat vahvoihin liikenneinfrastruktuureihin, erityisesti moottoritien ja paikoin kaksiraiteisen junaradan yhdistelmään. Näiden käytävien vahvuuden kannalta olisi keskeistä myös se, että niihin alkaisi muodostua selvää toiminnallista rakennetta. Kehityskäytävien keskukset houkuttelisivat muuttajia varsinaiselta metropolialueelta, joten niissä samaan tapaan kuin metropolialueen keskuksisakin yhteiskuntakehitys pysyisi terveenä (Moio 2007b).

Metropolikehitystä tukevan alueideologian vähittäinen läpilyönti tulisi suurella todennäköisyydellä johtamaan aluekehityksen perusmuotojen uudistumiseen ja pitkällä aikavälillä jonkinasteiseen Suomen alueelliseen ”repeämiseen” ja mahdollisesti uusien alueellisten poliittisten liikkeiden syntyyn. Lisäksi metropolivaltiokehitys loisi mitä todennäköisimmin tilanteen, jossa valtion laajoja periferioita pyrittäisiin pääsääntöisesti hyödyntämään eräänlaisina raaka-aineperiferioina. On kuitenkin täysin epäselvää, olisiko metropolivaltiokehitys todella sellainen kansantaloudellinen tehokeino, joka ratkaisevalla tavalla lisäisi Suomen houkuttelevuutta kansainvälisten sijoittajien ja osaajien ”mentaalikartoilla” ja joka näin nostaisi Suomen kansainvälistä kilpailukykyä huippuosaamisen, luovuuden ja teknologian kärkialueena.

Seudullisen tutkimuksen haaste

Suomen valtiokehitys seurannee lähitulevaisuudessa hajautetun kilpailuvaltion mallia eli sosi-

aalinen koheesio pyritään sovittamaan yhteen kilpailukyvyin lisäämisen kanssa. Hajautettu kilpailuvallio -malli on vahva, koska sillä on jo hajautetun hyvinvointivaltion kaudella rakentunut alueellis-institutionaalinen perusta. Tästä voi mainita esimerkiksi laajan yliopistoverkon. Keskipitkällä aikavälillä paine metropolivaltiokehityksen suuntaan tulee todennäköisesti kuitenkin kasvamaan. On joka tapauksessa selvää, että näissä molemmissa valtiomalleissa kaupunkiseutujen merkitys on aivan oleellinen Suomen aluerakenteen peruspiirre. Näin esimerkiksi erilaisista seudullisista kilpailukyky- ja kansainvälistymisstrategioista muodostuu tärkeitä alueellisen valtiomuutoksen tutkimuskohteita. Tämän lisäksi on mahdollista listata ainakin kolme kaupunkiseutujen tutkimuksen keskeistä haastetta.

Ensinnäkin kaupunkiseutuja käsittelevissä tutkimuksissa seudun määrittäminen on yleensä sivuutettu varsin vähäisellä huomiolla. Tästä johtuen kaupunkiseutu on tutkimuksesta riippuen määritetty esimerkiksi työssäkäyntialueena, hallinnollisena seutukuntana tai yhtenäisenä taajama-alueena. Yhtenäisen kaupunkiseudun alueellisen määritelmän puutteen vuoksi eri tutkimusten tulosten vertaaminen ei ole suoraviivaista kotimaisten kaupunkiseutujen välillä puhumattakaan vertailusta kansainvälisiin esimerkkeihin. Lisää tutkimukseen perustuvaa tietoa tarvitaan niinkin perustavanlaatuisesta asiasta kuin kaupunkiseudun laajuuden määrittämisestä.

Toinen seudullisen tutkimuksen haaste on kaupunkiseutujen sisäinen eriytyminen. Voidaan ajatella, että tulevaisuudessa kysymys sosiaalisen koheesio toteuttamisesta siirtyy valtakunnallisesta kysymyksestä yhä enemmän seudulliseksi probleemiksi. Kaupunkiseutujen eri osien toiminnallinen rooli voi poiketa huomattavasti paitsi keskuksen ja reuna-alueiden, myös muiden, näennäisesti yhdenmukaisten alueiden välillä. Esimerkiksi sosiaalisen tai toiminnallisen mittarin, kuten tulotason tai pendlöinnin, perusteella samankaltaiset alueet seudun sisällä voivat vaihdella nukkumalähiöistä paikallisidentiteetiltään vahvoihin yhteisöihin. Toisaalta seudun sisällä toiminnallisesti hyvin-

kin samanlaiset alueet saattavat olla hyvinvointierojen näkökulmasta varsin erilaisia. Kaupunkiseutujen tutkiminen hallinnollisille alueille laskettuina keskiarvoina jättää huomioimatta yhden seudulle tyypillisen ominaisuuden: erilaisista sosiaalisista ja toiminnallisista rakenteista sekä subjektiivisista arvonannoista muodostuvan sisäisen monimuotoisuuden.

Kolmanneksi tulee huomiota kiinnittää kaupunkiseutujen sisäisen kehityksen hallintaan. Toisin sanoen on tärkeä tarkastella seudullisen kehityksen toteutusta: sen hallintaa, muotoja ja sen kohtaamia rakenteellisia ongelmia. Esimerkiksi kuntien toimintaedellytysten parantamiseen tähtäävän Paras-hankkeen toteutus on ollut Suomen suurimmilla kaupunkiseuduilla varsin ongelmallista. Kuntien vahva itsehallinto on mahdollistanut toiminnallisesti yhtenäisellä seudulla sijaitsevien kuntien keskinäisen kilpailun asukkaiden verorahoista sekä kaupan ja työpaikkojen sijoittumisesta. Tässä kilpailuasetelmasa menestyviä kuntia on vaikea vapaaehtoisesti sitouttaa koko seudun hyvinvoinnin tasaisempaa jakautumista edistäviin hankkeisiin. On ongelmallista, että tähän liittyen tiedot seutujen sisäisistä eroista ja niiden syistä perustuvat lähes poikkeuksetta suppeisiin virkamiesraportteihin tai yksinomaan poliitikkojen henkilökohtaisiin näkemyksiin. Tieteellisen tutkimuksen roolia kaupunkiseutujen hallinnollisessa kehittämisessä tulisikin kasvattaa nykyisestä merkittävästi.

Kirjallisuus

- Agnew, J.A. (2005). *Hegemony. The new shape of global power*. Temple University Press, Philadelphia.
- Antikainen, J. & Vartiainen, P. (2006). Polycentricity in Finland: From structure to strategy. *Built Environment* 3:143–152.
- Clarke, J. (2004). *Changing welfare, changing states. New directions in social policy*. Sage, London.
- Granö, J. G. (1932). *Suomen maantieteelliset alueet*. WSOY, Porvoo.
- Hautamäki, L. (2001). Suomalaisen ”suuren” aluepolitiikan vaiheet. Teoksessa Katajamäki, H. (toim.): *Mies ja alue*. Vaasan yliopisto, Vaasa.
- Heiskala, R. (2006). Kansainvälisen toimintaympäristön muutos ja Suomen yhteiskunnallinen murros. Teoksessa Heiskala, R. & Eeva Luhtakallio (toim.): *Uusi jako. Miten Suomesta tuli kilpailukyky-yhteiskunta?* Gaudeamus, Helsinki.
- Kantola, A. (2003). Loyalties in flux: The changing politics

- of citizenship. *European Journal of Cultural Studies* 6:203–217.
- Moisio, S. (2007a). Valtiomuutoksen tuottaminen Suomessa: poliittisen maantieteen näkökulma. *Politiikka* 49:229–247.
- Moisio, S. (2007b). Metropolialueeseen liittyminen on Turulle elintärkeää. *Turun Sanomat* 18.10.
- Moisio, S. (2008). Valtion aluehistoria: suomalainen alue-tutkimus yhteiskunnallisen muutoksen kuvastajana. Teoksessa Lähteenmäki, Maria (toim.): *Aluehistorian perspektiivejä* (ilmestyy).
- Moisio, S. & Leppänen, L. (2007). Towards a Nordic competition state: Politico-economic transformation of statehood in Finland, 1965–2005. *Fennia* 185:63–87.
- Patomäki, H. (2007). *Uusliberalismi Suomessa. Lyhyt historia ja tulevaisuuden vaihtoehdot*. WSOY, Helsinki.
- Rokkan, S. (1970). *Citizens, elections, parties. Approaches to the comparative study of the processes of development*. Universitetsforlaget, Oslo.
- Ståhlberg, K. J. (1929). Valtion järjestysmuoto. Teoksessa, Granö, J. G. (toim.): *Suomen kartasto*. Otava, Helsinki.
- Virtanen, P. V. (2006). Asutustoiminta itsenäisessä Suomessa. *Maankäyttö* 116:1, 7–11.

Sami Moisio on dosentti ja akatemiatutkija Turun yliopiston maantieteen laitoksella. Antti Vasanen on maantieteen valtakunnallisen tutkijakoulun tutkija Turun yliopiston maantieteen laitoksella.